

Hvad koster Grøn Vækst produktionslandmanden?

Med indførelse af de tiltag, der er vedtaget i Grøn Vækst i juni 2009 og Grøn Vækst 2,0 i 2010 påvirkes danske landmænds konkurrenceevne generelt negativt, og for landmænd i sårbare områder vil det få store økonomiske konsekvenser.

Promilleafgiftsfonden for landbrug

Den Europæiske Union ved Den Europæiske Fond for Udvikling af Landdistrikter og Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri har deltaget i finansieringen af projektet.

Målsætningen i Grøn Vækst er at reducere udledningen af kvælstof med 19.000 ton, svarende til ca. 1/3 af den nuværende udledning. Men da det stort set kun er landbruget, der kan og skal reducere udledningen, svarer det til, at landbrugsbidraget skal reduceres med 44 pct. I oplandene til de mest sårbare områder skal landbrugsbidraget til udledningen reduceres med 70 pct. I områder, der afvander til de åbne kystområder, skal landbrugsbidraget kun reduceres med 12 pct. Derfor vil landbruget blive påvirket meget forskelligt i forskellige områder af landet. Områder, der skal reducere landbrugsbidraget med mere end 50 pct., udgør mere end 50 pct. af landbrugsarealet.

I de tiltag i Grøn Vækst, der fremgår af de vandplaner, som nu er i høring, er den samlede reduktion i kvælstofudledningen kun sat til 9.000 ton. Miljøministeren har meldt ud, at de resterende 10.000 ton, der ifølge Grøn Vækst-planen skulle skaffes med omsættelige kvoter eller lignende, først skal nås i 2027. Derfor er der i de følgende eksempler kun regnet med konsekvensen af de tiltag, der nu fremgår af vandplanerne eller allerede nu er indført i lovgivningen, dvs. de tiltag, der tilsammen giver 9.000 ton. Sidst i artiklen er det dog beregnet, hvad en yderligere reduktion på de 10.000 ton kan betyde.

Faktaboks 1

Vedtaget udledningsreduktion i Grøn Vækst.

Generelle tiltag	Udledningsreduktion, ton kvælstof pr. år i 2015
Fastlåsnings af kvælstofkvoten	1.008
Ingen jordbearbejdning om efteråret	739
Forbud mod pløjning af fodergræsarealer i visse perioder	230
Efterafgrøder i stedet for vintergrønne marker	690
Randzoner	2.561
Sum generelle virkemidler	5.228
Målttede virkemidler	
Vådmarker	1.132
Yderligere efterafgrøder	1.950
Andet	690
Øvrige virkemidler - skal først nås i 2027	10.000
Sum i alt	19.000

Et eksempel

Specielt på svinebrug på lerjord vil der blive tale om meget store tab. Det skyldes, at mange svineproducenter satser på at fremstille deres eget foder og minimere behovet for indkøb udefra. Derfor dyrker de vinterhvede og andre vinterafgrøder på størstedelen af arealet. Vintersæd giver på denne jordtype et betydeligt større udbytte end vårsæd. Derudover indeholder vinterhvede 12 pct. flere foderenheder pr. 100 kg end vårbyg. Forskellen i udbytte mellem vintersæd og vårsæd er størst på lerjord. Et krav om efterafgrøder betyder et skift fra vintersæd til vårsæd.

Et eksempel

En svinebedrift på Kolding-egnen har hidtil typisk stort set udelukkende dyrket sine 186,7 ha med vinterhvede. For at leve op til kravet til efterafgrøder, som det har været i perioden 2008-2010, er der dog dyrket 10 ha vårbyg, mens resten har været vinterhvede. Landmanden har erfaring for, at udbyttet i vinterhvede på ejendommen er 30 hkg højere pr. ha end i vårbyg. Det svarer stort set til den gennemsnitlige udbytteforskel på denne jordtype.

Af Vandplanen for området Lillebælt, Østjylland med tilhørende kortbilag fremgår det, at der fra efteråret 2012 eller 2013 skal etableres efterafgrøder på 34 pct. af arealet. Det får den afledte effekt, at landmanden skal dyrke vårsæd på 34 pct. af sit areal. Derudover skal landmanden udlægge 10 meter randzoner langs alle vandløb på ejendommen. Det antages, at ejendommen her skal udlægge randzoner svarende til gennemsnittet på 2 pct. af arealet, altså på 3,7 ha. På denne måde falder harmoniarealet, og landmanden skal derfor enten ud at leje mere jord eller transportere gylle til planteavlsejendomme i nabolaget. Dette er forbundet med en omkostning for landmanden. Derudover mister han/hun udbyttet i randzonen og skal ud at købe mere foderkorn. Udbyttetabet ved udlæg af randzoner er stærkt varierende, men i en række tilfælde - som forudsat i eksemplet her - er udbyttet i randzonerne på højde med udbyttet på resten af arealet. Udlæg af randzoner skal ifølge Grøn Vækst kompenseres, men kompensationens størrelse kendes endnu ikke.

Som følge af gældende lovgivning må landmanden allerede i dag kun tilføre ca. 85 pct. af den kvælstofmængde, afgrøderne har behov for, hvilket netto påfører ham et økonomisk tab på i størrelsesordenen 300 kr. pr. ha, eller i alt ca. 56.000 kr. Med den yderligere fastlåsnings af kvælstofkvoten, der er besluttet i Grøn Vækst, vil landmandens kvælstofkvote ikke blive reguleret op med de forventede 0,4 pct. pr. år, der skal til for at få glæde af den stigning i udbyttepotentialet, fremkomsten af nye sorter giver anledning til. Det betyder, at landmanden i 2015 skal tilføre yderligere 3 kg kvælstof mindre pr. ha, end afgrøderne har behov for.

I faktaboks 2 er vist det forventede tab for den pågældende svineproducent på Kolding-egnen. Tabet er vel at mærke alene for de tiltag, der på landsplan skal medføre en reduktion af kvælstofudledningen til vandmiljøet på 9.000 ton. Dertil kommer så det tab, der følger af de indtil nu ukendte restriktioner, som skal medføre en yderligere reduktion på 10.000 ton - godt nok først i 2027.

Faktaboks 2

Tab som følge af de nu kendte dyrkningsrelaterede tiltag i Grøn Vækst. Altså før de restriktioner, der på landsplan skal give de sidste 10.000 ton i reduktion af kvælstofudledningen til vandmiljøet. Eksempel med en svineproducent på Kolding-egnen med et samlet areal på 186,7 ha.

	Areal, ha	Tab i kr. pr. år for ejendommen

Fastlåsning af kvælstofkvoten	183	15.000
Ingen jordbearbejdning om efteråret		0
Forbud mod pløjning af fodergræs i visse perioder		0
Ekstra efterafgrøder, 34 pct. krav i alt:	62,2	190.000
Randzoner (før kompensation)	3,7	27.000
Tab i alt på ejendommen		232.000
Tab i gennemsnit pr. ha (før kompensation)		1.242

I lovgivningen er der åbnet mulighed for, at landmanden kan undgå at dyrke efterafgrøder ved i stedet eksempelvis at reducere kvælstofkvoten yderligere eller ved at dyrke mellemafgrøder. På kort sigt vil det være billigst for landmanden at reducere kvælstofkvoten yderligere, men på en ejendom som denne vil det på lidt længere sigt ikke være bæredygtigt at reducere kvoten så meget, fordi kvælstofbalancen bliver negativ, og udbyttet på sigt derfor vil falde yderligere.

Lovgivningen giver også mulighed for at erstatte efterafgrøder med mellemafgrøder. En mellemafgrøde er f.eks. olieræddike udsået i vinterhvede i juli, og som pløjes ned efter 20. september, hvorefter der kan etableres en ny vinterhvedeafgrøde. Der skal ifølge lovgivningen 2 ha mellemafgrøde til at erstatte 1 ha efterafgrøde. På en ejendom som denne vil man næppe satse på at erstatte mere end 10-15 procentenheder af efterafgrødekravet med mellemafgrøder. En større andel vil betyde, at en stor del af vinterhvedearealet vil blive sået for sent. Ved at erstatte 1/3 af efterafgrøderne med mellemafgrøder skal der etableres mellemafgrøder på 41 ha. Det kan reducere tabet ved kravet om efterafgrøder med godt 50.000 kr. til 140.000 kr. på den ejendom, som eksemplet i faktaboks 2 er beregnet for.

Ovenstående beregninger er gennemført med den forudsætning, at der i udgangssituationen ikke er et krav om efterafgrøder (som var tilfældet i 2007), men at kvælstofkvoten er ca. 15 pct. under den økonomisk optimale. Hvis tabet tillægges tabet ved de 15 pct. undergødskning, skal det forhøjes ca. 300 kr. pr. ha.

Det giver et yderligere tab på 56.000 kr. på den pågældende ejendom, der skyldes den tvungne underoptimale gødskning, som er nævnt ovenfor.

Hvad er tabet generelt?

Svineproducenter i sårbare områder på lerjord får generelt det største tab, men tabet er meget afhængigt af forholdene på den enkelte ejendom. Også planteavls- og kvægbrug kan få store tab, men de har normalt mindre fordel af en stor vinterhvedeproduktion end svinebrugene. I faktaboks 3 er tabet vist for typiske brug i tre forskellige områder med forskellig sårbarhed. Tabet ved ekstra krav om efterafgrøder vil afhænge meget af sædskiftet på ejendommen. Hvis der dyrkes en stor andel vintersæd, vil krav om efterafgrøder kræve en sædskifteændring, og det er generelt dyrt. På mange ejendomme, specielt på sandjord, dyrkes i forvejen en del vårsæd, og her er det ikke nødvendigt at ændre sædskiftet. Det gælder f.eks. på ejendomme med kartofler. Det samme er tilfældet på ejendomme på lerjord, hvor der indgår sukkerroer i sædskiftet. I faktaboksen er tabet angivet for situationer både med og uden krav til sædskifteændringer. På kvægbrug på lerjord bidrager forbud mod omlægning af græs om efteråret relativt meget til tabet, således at der ikke kan etableres vinterhvede efter græs.

Faktaboks 3

Typiske tab ved de dyrkningsrelaterede tiltag i Grøn Vækst for forskellige bedriftstyper ved en kornpris på 130 kr. pr. hkg. Tabet er angivet pr. 100 ha.

	Krav til efterafgrøder					
	Ingen krav til ekstra efterafgrøder		Middelt, gns. krav til ekstra efterafgrøder		Sårbart område, maks. krav til ekstra efterafgrøder	
	Med sædskifteændring	Uden sædskifteændring	Med sædskifteændring	Uden sædskifteændring	Med sædskifteændring	Uden sædskifteændring
Planteavlsbedrifter						
Sandjord	-23.000	-12.000	-35.000	-11.000	-46.000	-11.000
Lerjord	-36.000	-18.000	-61.000	-20.000	-77.000	-21.000
Svinebrug						
Sandjord	-47.000	-20.000	-67.000	-19.000	-86.000	-18.000
Lerjord	-63.000	-25.000	-90.000	-26.000	-118.000	-27.000
Kvægbrug						
Sandjord	-18.000	-18.000	-20.000	-20.000	-21.000	-21.000
Lerjord	-54.000	-25.000	-62.000	-26.000	-63.000	-27.000

På landsplan

Der er en betydelig usikkerhed på opskalering af tabene på landsplan, fordi det er usikkert, hvor store sædskifteændringer, der bliver konsekvensen. Summen af tabene ved fastlåsning af kvælstofkvoten, forbud mod omlægning af græs samt kravene til ekstra efterafgrøder og obligatoriske randzoner kan dog ved en kornpris på 130 kr. pr. hkg blive op mod **900 millioner kr. pr. år**. Tillægges derudover tabet ved den tvungne undergødskning vil tabet summere sig op mod **1,5 milliard kr.** Fra dette beløb skal trækkes den kompensation, der er lovet for etablering af randzoner.

Ved en kornpris på 150 kr. pr. hkg vil tabet blive op mod **2 milliarder kr.** på årsbasis.

Hvad koster de sidste 10.000 ton reduktion

I de viste beregninger er det antaget, at udledningen af kvælstof alene skal reduceres med 9.000 ton. Inddrager vi de ekstra 10.000 ton, der nu er udskudt til 2027 i beregningerne, bliver konsekvenserne for landbrugerne langt større. Det vil næppe være muligt at nå den planlagte reduktion i de sårbare områder i landet ved at reducere kvælstoftilførslen yderligere eller ved at etablere flere efterafgrøder. I stedet skal der tages store arealer ud af drift.

I faktaboks 4 er det vist, hvad det vil betyde for Limfjordsoplandet, hvis den ekstra reduktion på 10.000 ton skal nås. Den reduktion, der fremgår af udkastet til vandplanerne, svarer i Limfjordsoplandet til en reduktion af kvælstofudledningen på 2.124 ton. Hvis der på landsplan skal opnås en ekstra reduktion på 10.000 ton, betyder det i Limfjordsoplandet **en yderligere reduktion** af kvælstofudledningen på hele 3.770 ton.

En så stor reduktion kan i princippet opnås ved at reducere den samlede kvælstoftilførsel med 50 pct. i forhold til de nuværende kvoter. Det vil kræve en reduktion i husdyrbestanden, fordi der ikke vil være plads til alt kvælstof i husdyrgødningen. En anden tilpasningsmulighed består i at øge arealet med efterafgrøder med 58 procentenheder, så der samlet set bliver krav om efterafgrøder på stort set hele arealet med korn, majs og raps. Sammen med de eksisterende krav vil det i praksis betyde, at al korndyrkning skal bestå af vårbyg med efterafgrøder. En tredje mulighed består i at tage minimum 20 pct. af landbrugsarealet ud af dyrkning. Ligegyldigt hvilken løsning, man vælger, vil husdyrholdet i oplandet skulle reduceres. Det samlede tab i marken vil typisk blive 1.000-3.000 kr. pr. ha, ligegyldigt om man vælger at reducere kvælstofkvoten, eller man dyrker vårsæd med efterafgrøder.

Faktaboks 4

Alternative måder til at opnå en ekstra reduktion på 10.000 ton kvælstofudledning i Limfjordsområdet.

Limfjorden	
Planlagt reduktion (9.000 ton på landsplan)	2124 ton
Planlagt ekstra reduktion (10.000 ton på landsplan)	3770 ton
Muligheder for at nå den ekstra reduktion ved ét af følgende tiltag:	
Reduktion af den nuværende kvælstofkvote	40-50 pct.
Ekstra efterafgrøder	58 pct.enh.
Udtagning af landbrugsarealet, minimum:	21 pct.
Dertil kommer en reduktion af husdyrholdet på 15-30 pct.	

Derfor vil konsekvensen være meget stor i sårbare områder af også at iværksætte tiltag, der på landsplan kan give en reduktion i udledningen på de 10.000 ton ud over de 9.000 ton, der allerede fremgår af vandplanerne. Og det er ikke kun i Limfjorden, at det vil give problemer. I de områder af Jylland, der afvander til Lillebælt, på Sydfyn og Sydsjælland og i oplandet til Horsens Fjord vil konsekvenserne være lige så alvorlige, og alt i alt vil det omfatte op mod halvdelen af landbrugsarealet.

Det må forudsiges, at det i disse områder af landet vil blive meget svært at få et positivt resultat af landbrugsdriften, herunder husdyrholdet, og der vil næppe være købere til landbrugsejendommene. Der vil derfor ske dels en betydelig nedgang i husdyrproduktionen og dels en stor værdiforringelse af ejendommene. Disse tab og omkostninger indgår ikke i ovenstående beregninger, hvorfor det samlede tab bliver væsentligt større end angivet i faktaboks 5.

Faktaboks 5

Samlede omkostninger ved Grøn Vækst (ved en kornpris på 130 kr. pr. hkg).

	Tab i alt, millioner kr.
Tiltag før Grøn Vækst	
15 pct. underoptimale kvælstofkvoter	650
Tiltag i Grøn Vækst	
Fastlåsning af kvælstofkvoten	210
Forbud mod omlægning af græsmarker mv.	50
240.000 ha ekstra efterafgrøder ¹⁾	310
50.000 ha obligatoriske randzoner ²⁾	330
Nedsat vandløbsvedligehold ³⁾	
Reduktion af udledningen med yderligere 10.000 ton	1.500
Grøn Vækst i alt⁴⁾	2.400
Grøn Vækst + underoptimale kvælstofkvoter i alt⁵⁾	3.050

¹⁾ Tabet er det samlede tab ved efterafgrøder, dvs. inkl. kravet om efterafgrøder før Grøn Vækst. Dvs. tabet omfatter ca. 380.000 ha efterafgrøder.

²⁾ Tabet er før kompensation for etablering af randzoner.

³⁾ Afhængigt af, hvordan kravet udmøntes og hvilken kompensation, der udbetales, kan det blive omkostningsfyldt for erhvervet.

⁴⁾ Tabet er inkl. tabet ved reduktionen på de 10.000 ton, der nu er udsat til 2027.

⁵⁾ Tabet er inkl. den politisk fastsatte undergødskning, der blev vedtaget i 1998. Men tabet er ekskl. omkostningen til alle andre regler, som er indført før Grøn Vækst.

[Til top](#)